

รายงานผลการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

๑. เรื่อง สรุปผลการปฏิบัติงานกิจกรรมแก้ไขปัญหาคุนภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม ครั้งที่ ๒

ส่วนส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต ๑ กำหนดแผนงานและงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๙ โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร กิจกรรมหลักตรวจรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ กิจกรรมรอง งานส่งเสริมพัฒนาคุณภาพน้ำนมทั้งระบบ

เป้าหมาย

๑. ดำเนินการแก้ไขปัญหาคุนภาพน้ำนมดิบ จำนวน ๔ ครั้ง/ปี ให้แก่ เกษตรกร ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ และ สหกรณ์โคนม ที่มีผลการตรวจคุณภาพน้ำนมดิบต่ำกว่าเกณฑ์การรับซื้อ โดยเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์ รวบรวมน้ำนมดิบในพื้นที่เขตปศุสัตว์ที่ ๑

๒. จัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาคุนภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม ครั้งที่ ๒ ณ ฟาร์มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์ รวบรวมน้ำนมดิบ สหกรณ์โคนมท่าหลวง จำกัด

๒. สรุปข้อมูลของผู้มีส่วนร่วม

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคุนภาพน้ำนม ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมท่าหลวง จำกัด Dairy Field Day ครั้งที่ ๒ วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๙ โดยเจ้าหน้าที่ส่วนส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์

ประชากรโคนม : โครีตนม จำนวน ๑,๘๗๓ ตัว โคตราย จำนวน ๔๐๕ ตัว โคนสาวท้อง จำนวน ๔๐๒ ตัว โครุ่น-โคนสาว จำนวน ๑,๒๖๘ ตัว ลูกโคเพศเมีย จำนวน ๒๘๔ ตัว จำนวน โคนเพศผู้ - ตัว รวมจำนวน ๔,๒๓๒ ตัว สมาชิกส่งนม ๗๙ ราย ปริมาณน้ำนมดิบ ๒๕.๖๙๐ ตัน/วัน (ข้อมูลเดือนมีนาคม ๒๕๖๙)

๓. ผลการดำเนินงานที่ได้จากการมีส่วนร่วม

จากการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาคุนภาพน้ำนม ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมท่าหลวง จำกัด ข้อมูลภาพรวมเกษตรกร ๒๐ ฟาร์ม ที่เข้าแก้ไขปัญหาคุนภาพน้ำนมดิบ โดยส่วนใหญ่พบปัญหา ดังนี้

๑. จำนวนนับเซลล์เม็ดเลือดขาวในน้ำนมดิบ (SCC) สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ๕๐๐,๐๐๐ เซลล์ ต่อลูกบาศก์ เซนติเมตร

๑.๑ สาเหตุเกิดจากการทำความสะอาดอุปกรณ์สำหรับการรีดนมได้ไม่เพียงพอ เช่น สายลม สายนม สายยางลมท่อ คู่ สายลมสั้น ยางรีดนมมีคราบราดำ อีกทั้งอุปกรณ์บางรายการยังมีความเสื่อมสภาพ เช่น พื้นผิววัสดุหรือเนื้อยางรีดนม แข็งกระด้าง ทำให้เต้านมของแม่โครีตนมเกิดเต้านมอักเสบได้ ประกอบกับไม่มีการคัดกรองโรคเต้านมอักเสบเบื้องต้นด้วย น้ำยา CMT ทุกครั้งก่อนการรีดนมภายในฟาร์ม ส่วนใหญ่จะตรวจสอบเมื่อมีอาการหรือพบความผิดปกติ ทำให้เกิดโอกาส ในการส่งน้ำนมดิบที่มี SCC สูงไปขายได้ เนื่องจากโคนมอาจเป็นโรคเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการ นอกจากนี้ยังพบว่า แรงงานรีดนมในฟาร์มไม่ได้คัดกรองโรคเต้านมอักเสบ ส่งผลให้นมที่รีดได้ในมือนั้นมี SCC สูงไปด้วย

๑.๒ ฟองโครีตนมในฟาร์ม มีโครีตนมอายุมากกว่า ๖ ปี หรือให้ลูกมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ตัว จำนวนหลายฟาร์ม หรือ สัดส่วนเกิน ๒๐% ของฟอง เนื่องจากโครีตนมให้ปริมาณน้ำนมดี จึงทำให้เกษตรกรยังเลี้ยง แม่โครีตนมกลุ่มนี้อยู่

๑.๓ การรักษาโรคเต้านมอักเสบของเกษตรกร บางฟาร์มยังรักษาไม่ถูกวิธีตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ผู้ควบคุม ฟาร์ม

๑.๔ ระบบเครื่องรีดนมบางฟาร์มขาดการดูแลประสิทธิภาพการทำงานให้มีความสม่ำเสมอ เช่น การตรวจสอบ ความเหมาะสมของจังหวะหัวใจเครื่องรีดนม แรงลมท่อที่เหมาะสม ตัวควบคุมลม และเกจวัดลม

๒. ปริมาณเนื้อมรรวมในน้ำนมดิบ ต่ำกว่าร้อยละ ๑๒.๒๕ พบสาเหตุในฟาร์มเกษตรกร รายละเอียด ดังนี้

๒.๑ อาหารหยาบ หลัาธรรมชาติมีน้อย ปริมาณหญ้าในแปลงไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่จึงซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาใช้ ภายในฟาร์ม ฟาง หาชื้อได้น้อย และมีราคาสูง (ค่าขนส่งอาหารสัตว์แพงขึ้น เนื่องจากราคาน้ำมันที่

๓. เกษตรกรขาดการจดบันทึกฐานข้อมูลโค เช่น การคลอด ลูกเกิด การผสมเทียม ทำให้ยากต่อการจัดการ

๔. ฟาร์มเกษตรกรเป็นฟาร์มขนาดเล็ก ยากต่อการคัดโคออกจากฟาร์ม/จำนวนโคนมทดแทนไม่เพียงพอ

๕. พบปัญหาผสมติดยาก โคนมไม่แสดงอาการเป็นสัด สาเหตุเกิดจากเกษตรกรให้อาหารไม่เพียงพอ ขาดการบำรุงแม่โครีดนมหลังคลอด เกษตรกรขาดการจัดการ การดูแลช่วงระยะเปลี่ยนผ่านแม่โคทรายจนถึงแรกคลอดสามเดือน และบางฟาร์ม

๖. องค์ความรู้การทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ในโคนม

๔. นำผลการมีส่วนร่วมไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

แนวทางการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบที่ได้แนะนำแก่เกษตรกร

๑. ควรมีการทำความสะอาดอุปกรณ์เครื่องรีดนม ให้สะอาดทุกครั้งหลังจากใช้งานเสร็จทันที โดยเน้น บริเวณที่เป็นซอกมุม ทั้งด้านนอกและด้านในด้วยน้ำยาสำหรับล้างทำความสะอาดคราบไขมัน เมื่อล้างทำความสะอาดดีแล้วผึ่งอุปกรณ์ให้แห้งและนำไปเก็บไว้ในที่สะอาด แนะนำให้เกษตรกรใช้คลอรีนเช็ดทำความสะอาดเต้านมโค หรือใช้แช่ ล้าง ทำความสะอาดอุปกรณ์รีดนม เพื่อฆ่าเชื้อโรคที่มองไม่เห็น

๒. ตรวจสอบเช็คสภาพของระบบเครื่องรีดนมและอุปกรณ์รีดนมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และเปลี่ยนชิ้นส่วนเมื่อหมดอายุการใช้งานหรือมีการชำรุด

๓. ควรมีใช้น้ำยา CMT ในการคัดกรองโรคเต้านมอักเสบก่อนการรีดนมทุกมือ ทุกตัว/ใช้น้ำยาจุ่มหัวนมโคหลังรีดนมทุกมือ ทุกตัว/รีดนมโคที่เป็นโรคเต้านมอักเสบตัวสุดท้ายและไม่รีดนมลงพื้นคอก กรณีโครีดนมเป็นโรคเต้านมอักเสบ ร้องร้องจำนวนหลายตัว ควรเก็บตัวอย่างน้ำนมดิบส่งตรวจเพิ่มเติมเพื่อการรักษาโครีดนมอย่างถูกวิธี

๔. ควรมีการให้สัดส่วนอาหารหยাব-ชั้นและเปอร์เซ็นต์โปรตีนในอาหารชั้น ให้เหมาะสมกับประเภทและความต้องการของโคนม เช่น แม่โครีดควรมีสัดส่วนการให้อาหารหยাব ๖๐ : อาหารชั้น ๔๐ และอาหารชั้นควรมีโปรตีนที่ ๑๘-๒๐ เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของโคนม

๕. ควรมีการจัดการฝูงโคนมให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะ เพื่อลดการสิ้นเปลืองของอาหารและต้นทุนในการเลี้ยง โดยสัดส่วนที่แนะนำ ได้แก่ ตัวอย่างฝูงโคนมมีแม่โครีด จำนวนมากกว่า ๑๔ ตัว โคทรายน้อยกว่า ๖ ตัว โคสาวท้อง ๔ - ๕ ตัว โคสาว ๑ ปี จำนวน ๖ - ๗ ตัว โคอายุต่ำกว่า ๑ ปี ๗ - ๘ ตัว เป็นต้น และควรมีการคัดทิ้งแม่โคที่มีการผสมติดยาก หรือผสมมากกว่า ๓ - ๔ ครั้ง และแม่โคที่มีอาการเป็นโรคเต้านมอักเสบเรื้อรัง

๖. ระบบสืบพันธุ์ และการล้างตรวจโคที่มีปัญหาผสมติดยาก ควรมีการรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ผสมเทียม หรือนายสัตวแพทย์เพื่อฉีดฮอร์โมนแก้ไขปัญหาระบบสืบพันธุ์ รวมทั้ง วิตามินบำรุง ให้คำแนะนำเกษตรกรในการจับสัด และให้ความสำคัญกับฐานข้อมูลประชากรโคนม เช่น การจดบันทึกข้อมูลการคลอด - การผสมเทียมโค เพื่อความสะดวกต่อการบริหารจัดการฟาร์มโคนมของตนเอง

ผลจากการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม ได้แก่

๑. คุณภาพน้ำนมดีขึ้น - ลดปริมาณจุลินทรีย์และเซลล์เม็ดเลือดขาวในน้ำนม ส่งผลให้น้ำนมมี ความสะอาด และปลอดภัยมากขึ้น

๒. เพิ่มผลผลิตและรายได้ของเกษตรกร - น้ำนมที่มีคุณภาพสูงสามารถขายได้ราคาดีกว่า ลดการถูกตัดเกรดหรือปฏิเสธรับซื้อ

๓. ลดการสูญเสียและต้นทุนการผลิต - การควบคุมคุณภาพน้ำนมช่วยลดปัญหาโรคเต้านมอักเสบและการปนเปื้อน ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาหรือทิ้งน้ำนมที่ไม่ได้มาตรฐาน

๔. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการฟาร์ม - การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาก็ทำให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของสุขอนามัยและการจัดการฟาร์มที่ดี

๕. สร้างความยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมนม - เมื่อฟาร์มผลิตน้ำนมคุณภาพดีต่อเนื่อง จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้กับทั้งเกษตรกรและผู้รับซื้อน้ำนม

๖. เพิ่มความเชื่อมั่นของผู้บริโภค - น้ำนมดิบที่มีคุณภาพสูงช่วยให้ผลิตภัณฑ์นมปลอดภัยและได้มาตรฐาน ทำให้ผู้บริโภคมั่นใจมากขึ้น

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนม ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมท่าหลวง จำกัด
Dairy Field Day ครั้งที่ ๒
วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๙

สัตวแพทย์หญิงชนิษฐา ธิติติลกรัตน์ ปศุสัตว์เขต ๑ มอบหมายให้ส่วนส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์
บูรณาการร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกรมปศุสัตว์ ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลพบุรี สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ
ท่าหลวง และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากสหกรณ์โคนมท่าหลวง จำกัด เข้าแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนมระดับฟาร์มแก่
เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน ๒๐ ฟาร์ม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจ ตรวจสอบปัญหาของฟาร์มเกษตรกร
ที่คาดว่าจะสาเหตุทำให้คุณภาพน้ำนมดิบต่ำ ซึ่งปัญหาที่พบ ได้แก่ ปริมาณ SCC (Somatic Cell Count) มี
ปริมาณสูง ปริมาณ TS (Total Solids) มีปริมาณที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และปัญหาการผสมติดยากในแม่โค ทั้งนี้
ได้ให้คำแนะนำในแก้ไขปัญหาระบบสืบพันธุ์โคนม เพื่อเพิ่มอัตราการผสมติด รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา
คุณภาพน้ำนมดิบ ให้เกษตรกรสามารถผลิตน้ำนมที่มีคุณภาพดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ และประสิทธิภาพการผลิต
สูงขึ้น อีกทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค พร้อมกันนี้ได้สนับสนุนวัสดุการเกษตร ให้แก่เกษตรกรอีกด้วย

รูปภาพกิจกรรม

